

Nr 6

Utlåtande i anledning av motioner om införande av provisoriskt körkort.

Tredje lagutskottet har behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 102 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*

I motionen hemställes

»att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att trafikmålskommittén får i uppdrag att utreda frågan om provisoriska körkort enligt i motionen uppdragna riktlinjer».

Utskottet har vidare behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, nr 149 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* och nr 164 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättandet av en utredning rörande frågan om provisoriska körkort med uppgift att snarast framlägga förslag till bestämmelser för provisoriska körkort i huvudsaklig överensstämmelse med vad som har anförts i denna motion».

Gällande bestämmelser

Enligt gällande bestämmelser i *vägtrafikförordningen den 28 september 1951* är ett i vederbörlig ordning utfärdat körkort giltigt i full utsträckning från och med dagen för utfärdandet. Någon möjlighet att meddela föreskrifter om inskränkningar i giltighetstiden för körkort föreligger inte i vidare mån än beträffande körkort som av medicinska skäl förknippats med vissa villkor, t. ex. om förnyad läkarundersökning efter viss tid. Körkortet gäller i princip för innehavarens livstid.

Beträffande återkallelse och omhändertagande av körkort i anledning av begångna förseelser m. m. gäller särskilda regler i 33—35 §§ vägtrafikförordningen. I fråga om det närmare innehållet i dessa bestämmelser hänvisas till 3LU 1969: 8.

Motionerna

I motionerna I: 149 av herr *Sveningsson m. fl.* och II: 164 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.* anföras bl. a. att för provisoriska körkort talar den omständigheten att det är svårt att på ett så tidigt stadium som då körkortet

utfärdas bilda sig en säker uppfattning om en persons lämplighet som fordonsförare och att ett körkort i och för sig således inte är någon bekräftelse på innehavarens lämplighet att framdeles föra motorfordon i trafik. Ett provisoriskt körkort skulle möjliggöra för myndigheterna att bedöma hur vederbörande utvecklar sig som fordonsförare innan han definitivt betrodde med körkort. Ett annat betydelsefullt argument är den psykologiska effekt införandet av provisoriska körkort skulle få. Om körkortsinnehavaren vet att hans körkort är villkorligt under viss tid från utfärdandet torde detta verka gynnsamt ur trafiksäkerhetssynpunkt.

Motionärerna påpekar i fortsättningen att mot ett införande av provisoriska körkort har anförts bl. a. den belastning som en sådan åtgärd skulle medföra för olika myndigheter. Vidare har sagts att körkortet alltid kan betraktas som provisoriskt, eftersom det genom administrativ åtgärd kan återkallas, om inte körkortsinnehavaren längre uppfyller de villkor som krävs för dess utfärdande. Mot att låta körkortet vara provisoriskt under t. ex. ett år talar vidare, att den förare som aktivt deltar i trafiken lättare kan förlora sitt körkort än den körkortsinnehavare som under första året inte alls eller obetydligt använder sig av sin rätt att framföra fordon.

Motionärerna anför i fortsättningen att tyska undersökningar visat att olycksbelastningen under de första åren en person innehar körkort inte i huvudsak är ett åldersproblem, eftersom bilförardebutanterna har i stort sett samma olycksutveckling oavsett vid vilken ålder debuten sker. Antalet trafikolyckor under dessa år skulle avsevärt kunna reduceras genom en systematiserad trafikutbildning i förskola och genom grundskolans olika stadier, fack- och yrkesskola samt gymnasium. Denna borde sedan kompletteras med vidareutbildning efter det att vederbörande har fått viss erfarenhet som bilförare. Det förefaller enligt motionärerna som om olycksbelastningen är störst under de fyra första åren för att därefter sjunka.

Ett system med obligatorisk vidareutbildning skulle enligt motionärerna ställa frågan om provisoriska körkort i ett helt annat läge än som hittills diskuterats. Körkortet kunde då anses vara provisoriskt intill t. ex. det tredje året som bilförare och blev inte permanent förrän vederbörande hade kompletterat sin utbildning och avlagt slutligt körkortsprov. Härigenom skulle garantier skapas för att en körkortsinnehavare verkligen tillägnat sig de kunskaper och erfarenheter som framstår som den nödvändiga grunden för att skapa säkerhet i trafiken.

I motionen II: 102 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. anförts bl. a. att det endast är den tekniska färdigheten och det elementära kunnandet av trafikregler som blir föremål för bedömning vid körkortsprov. Det praktiska omdömet får bilföraren ofta inte tillfälle att visa förrän han eller hon befinner sig ute i den reguljära trafiken. Utan tvekan tar det en avsevärd tid innan en bilförare förvärvat den rutin och de erfarenheter som gör att hans duglighet objektivt kan bedömas. Mot denna bakgrund ter det sig för

motionärerna som önskvärt med ett system enligt vilket det definitiva avgörandet beträffande en persons lämplighet som bilförare inte behöver ske förrän en tid efter det att utbildningen genomgått. Sålunda bör till en början blott provisoriskt körkort utfärdas. Visar det sig att den körkortsökande under en tid av förslagsvis ett år besitter tillräcklig förarformåga, erhåller vederbörande då ett definitivt körkort.

Motionärerna anför i fortsättningen att tanken på provisoriska körkort tidigare har avvisats bl. a. under hänvisning till den stora och komplicerade apparat som skulle krävas för en sådan anordning. Enligt deras uppfattning är riskerna i detta avseende överdrivna. Ett system med provisoriska körkort borde kunna handhas med en förhållandevis enkel administrativ apparat genom att eventuella trafikförseelser antecknas på det provisoriska körkortet. Enligt motionärernas bedömning skulle vinsterna ur trafiksäkerhetssynpunkt väsentligen överväga de nackdelar som ur administrativ synpunkt emellertid blir följden.

Frågans tidigare behandling

Frågan om införande av provisoriska körkort har prövats av riksdagen vid flera tillfällen. Några bestämmelser om sådana körkort har, som redan framgått, emellertid inte kommit till stånd. Här må hänvisas till följande utskottsutlåtanden, nämligen

dels 2LU 1958 A: 20 i anledning av prop. 1959: 69 med förslag till revision av bestämmelserna om återkallelse av körkort jämte motioner,

dels 3LU 1962: 6 i anledning av motioner i ämnet,

dels 3LU 1967: 31 i anledning av prop. 1967: 55 med förslag bl. a. till förbättrad förarutbildning jämte motioner,

dels ock 3LU 1968: 6 i anledning av motionerna II: 74 av herr Gustafsson i Borås och II: 119 av herrar Börjesson i Falköping och Gustavsson i Alvesta.

Beträffande de huvudsakliga skälen för riksdagens ställningstagande må här hänvisas till det nämnda utlåtandet vid 1968 års riksdag. Utskottet anförde bl. a. följande.

Förslaget att införa provisoriska körkort har vid flera tidigare tillfällen diskuterats men avvisats, senast av 1967 års riksdag i anledning av motion som väcktes i anslutning till en proposition rörande bl. a. trafikutbildningen. I utlåtandet i ämnet anförde utskottet att frågan prövats av riksdagen år 1962 och att vad som därefter inträffat närmast stärkt skälen mot provisoriska körkort. Utskottet hänvisade härvid till att förarutbildningen och förarproven effektiviserats och att trafikövervakningen skärpts. I utlåtandet påpekades också att körkortet så till vida är provisoriska att de kan återkallas av körkortsmyndigheten. Utskottet ansåg mot bakgrunden av dessa omständigheter att införandet av provisoriska körkort inte skulle innebära vinster från trafiksäkerhetssynpunkt, som stod i rimlig proportion till det arbete och de kostnader som ett dylikt system måste medföra. Systemet an-

sågs förutsätta inte bara att en prövning föregår utfärdandet av det slutgiltiga körkortet utan även en effektiv kontroll av att körkortsinnehavaren under provtiden verkligen fört motorfordon i godtagbar omfattning.

Vad utskottet uttalade föregående år äger alltså giltighet. Skäl att nu inte annan ståndpunkt föreligger således inte. Utskottet vill emellertid, i anledning av att herr Gustafsson i Borås särskilt uppehållit sig vid den höga olycksfallsfrekvensen hos unga bilförare, omnämna att statens trafiksäkerhetsråd nyligen redovisat en undersökning rörande trafikolycksbelastningen hos nya körkortsinnehavare med speciell hänsyn till skillnader i olycksfrekvens mellan olika åldersgrupper. Undersökningen, som bl. a. är ägnad att belysa det av motionären sålunda uppmärksammade problemet, synes utgöra ett viktigt bidrag till kunskapen om hithörande frågor. Utskottet förutsätter att utredningens resultat närmare övervägs av berörda myndigheter under det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. Något initiativ från riksdagens sida är emellertid i frågans nuvarande läge icke påkallat.

Här må nämnas att trafikmålskommittén utreder frågorna om återkallelse av körkort i vad avser både grunderna för återkallelse och de olika former för återkallelse som bör finnas samt vilken myndighet som skall ha att besluta härom.

Trafiksäkerhetsverkets program m. m.

Trafiksäkerhetsverket har den 16 december 1968 framlagt program för arbetet för ökad trafiksäkerhet under tiden den 1 januari 1969—den 30 juni 1970. Av programmet framgår att trafiksäkerhetsverket i samarbete med bl. a. socialstyrelsen undersöker de praktiska möjligheterna att stickprovsvis genomföra en prövning av förarens hälsotillstånd, trafikfärdigheter och körskicklighet. Om det visar sig föreligga praktiska möjligheter med hänsyn bl. a. till tillgång på läkare, förarprovare etc. kommer frågan att aktualiseras hos Kungl. Maj:t. En sådan verksamhet skulle även, sägs det i programmet, ge erfarenheter för en periodisk kontroll, när erforderliga resurser i form av läkare, bilinspektörer m. fl. står till buds.

Av programmet framgår vidare att försvaret avser att genomföra skärpt kontroll av militära fordonsförarens färdigheter beträffande trafikbestämmelser och att socialstyrelsen överväger att rekommendera bestämmelser angående regelbunden hälsokontroll av personer med trafikfärdkort, i första hand bussförare.

Trafiksäkerhetsverket kommer inom ramen för informationsverksamheten att stimulera till aktiviteter, som ger möjlighet till frivillig kontroll av förarens hälsotillstånd, färdigheter och körskicklighet. En undersökning skall ske av möjligheterna att inbjuda allmänheten till färdighets- och förarprov vid verkets distriktsorganisation.

Här må slutligen nämnas att trafiksäkerhetsverket avser att i samarbete med bl. a. Trafikskolornas riksförbund, NTF och motororganisationer genomföra en mer långsiktig fortbildning av körkortsinnehavare. I samband

härmed studeras behovet av övningsområden samt hur sådana lämpligen bör utformas.

I anslutning till trafiksäkerhetsverkets förslag om en stickprovsvis provning av förarens hälsotillstånd, trafikkunskaper och körskicklighet må här erinras om att riksdagen år 1967 behandlade motioner (I: 727 och II: 911) med förslag om införande av sådan provning. Motionerna väcktes i anledning av prop. 1967: 55 med förslag rörande förarutbildning m. m.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (3LU 1967: 31) anförde utskottet bl. a. följande.

Vad gäller frågan om stickprovsvis provning av hälsotillstånd och körskicklighet hos körkortsinnehavare anser departementschefen inte att förhållandena nu är sådana att en dylik provning bör genomföras. Utskottet anser inte heller att tillräckliga motiv för en mer omfattande sådan verksamhet med sikte på att kontrollera vissa förarkategorier från trafiksäkerhetssynpunkt föreligger. Frågan har emellertid sitt intresse på så sätt att en stickprovsvis företagen undersökning av hälsotillstånd, körskicklighet, kunskaper om gällande trafikregler och vägmärken m. m. hos ett representativt urval fordonsförare skulle kunna ge värdefulla uppslag för det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. För genomförandet av en sådan undersökning torde det inte vara tillräckligt att lita till frivillig medverkan från fordonsförarnas sida. Bestämmelser som ger möjlighet att ålägga vissa förare att underkasta sig provning synes sålunda vara erforderliga. Utskottet anser därför att det i samband med utarbetandet av de i nu förevarande sammanhang erforderliga författningsändringarna bör övervägas, om inte möjlighet för Kungl. Maj:t att förordna härom bör införas.

Utskottet

I motionerna I:149 av herr Sveningsson m. fl. och II:164 av herr Börjesson i Falköping m. fl. hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla att en utredning tillsätts med uppgift att framlägga förslag till bestämmelser rörande provisoriska körkort. I motionen II: 102 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl. hemställs att trafikmålskommittén får i uppdrag att utreda frågan. Förslagen syftar till ett system med körkort, som endast skulle gälla under en viss kortare provotid för den nyblivne körkortsinnehavaren.

Förslag om införande av provisoriska körkort har vid flera tillfällen framförts i riksdagen, senast under föregående år. Förslagen har avvisats under hänvisning bl. a. till att förarutbildningen och förarproven effektiviserats och att trafikövervakningen skärpts, vilket allt är ägnat att minska behovet av att körkorten görs provisoriska. Det har vidare påpekats att körkorten så till vida är provisoriska att de kan återkallas av körkortsmyndigheten. Systemet har också ansetts förutsätta inte bara att en provning föregår ut-

färdandet av det slutgiltiga körkortet utan även en effektiv kontroll av att körkortsinnehavaren under prövotiden verkligen fört motorfordon i godtagbar omfattning. Riksdagen har mot bakgrunden av dessa omständigheter menat att införandet av provisoriska körkort inte skulle innebära vinster från trafiksäkerhetssynpunkt som stod i rimlig proportion till det arbete och de kostnader som ett system med provisoriska körkort skulle medföra.

Enligt utskottets mening har sedan frågan senast prövades inte inträffat någon omständighet som kan ge anledning att frångå den tidigare intagna ståndpunkten.

Utskottet får därför hemställa

att motionerna I: 149 och II: 164 samt II: 102 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 25 februari 1969

På tredje lagutskottets vägnar:

GÖRAN KARLSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Knut Johansson (s)*, Åkesson (fp), Ebbe Ohlsson (m), Nils-Eric Gustafsson (cp), Ernulf (fp) och fröken Ranmark (s);

från andra kammaren: herrar Svenning (s), Sundelin (s), fröken Anderson (s), herr Franzén i Träkumla (cp), fru Ekroth (s), herrar Wachtmeister (m), Josefson i Arrie (cp) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering

Reservation

av herrar *Ernulf* (fp) och *Franzén* i Träkumla (cp).